

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИ ТУРЛИ МУНОСАБАТ ШАКЛЛАРИГА ВА БИЛИМЛАР ТИЗИМИГА АДАПТАЦИЯЛАШ

Юлдошева Мадина Малик қизи
Тошкент шаҳар, Сергели тумани
300- ИДУМ бошланғич синф ўқитувчиси
ymadinam@mail.ru

Аннотация: Мазкур мақолада болаларнинг умумтаълим мактабида бошланғич синф ўқувчиларини турли муносабат шакллари ва билимлар тизимига мослаштириш ва билиш фаолияти соҳасида таълим жараёнидаги фаолият мотивлари баён қилинган.

Калит сўзлар: Ўткир зеҳн, дидактик машғулотлар, тасаввур, тафаккур, тўғри, талаффуз, мактаб, бола, ихтиёрийлик, индивидуал, мустақил фаолият, хулқ-атвор.

Мактабга бориш болаларнинг ҳаётида жуда катта воқеадир. Мактаб ҳаёти болаларга янги бир дунёни очиб беради, мактаб даврида болаларнинг асосий фаолиятлари ўзгаради. Энди болаларнинг асосий фаолиятлари, асосий вазифаси ва ижтимоий бурчи ўқиш бўлиб қолади.

7 ёшли болалар учун янги фаолият бўлган ўқиш улардан янги сифат, янги хусусиятларга эга бўлишларини талаб этади. Ўқиш фаолияти учун болаларда барқарор диққат, ўткир зеҳн, мустақиллик, ишчанлик ва батартиблик хислатлари бўлиши керак.

Боғчадан мактабга ўтишлари натижасида катталар билан бўлган муносабатларида ҳам бирмунча ўзгаришлар юз беради. Шунини ҳам назарда тутиш керакки, бола мактабга ўтиши билан унинг ижтимоий ҳолатида ҳам ўзгариш рўй беради. Чунончи мактаб ёшига яқинлашган болалар боғчада “катта” деб ҳисобланар эдилар. Мактабга ўтгач, улар яна “энг кичкиналар” қаторига тушиб қоладилар. [1.].

Мактабгача таълимда болаларнинг жисмоний жиҳатдан ўсишларига қанчалик эътибор берилса, уларнинг ақлий ва ахлоқий ўсишларига ҳам шунчалик эътибор берилади. Уларнинг мактабга чиқишлари доимо назарда тутилиб, ўтказиладиган турли дидактик машғулотларда болаларнинг идроклари, тасаввур ва хотиралари, ҳаёл ҳамда тафаккурлари, иродалари системали тарзда тараққий эттириб борилади.

Болаларни мактабдаги ўқиш жараёнига тайёрлашда уларнинг нутқини ўстириш жуда зарур асосий шартлардан биридир. Шунинг учун катта гуруҳ болаларини мактабдаги ўқишга тайёрлашда ўз она тилларини яхши ўрганишларига, яъни сўз бойлигини орттиришга, тўғри талаффуз ва тўла ҳамда тўғри жумла туза олишларига аҳамият бериш керак. Болаларнинг ташқи олам ҳақида тасаввурларни кенгайтириш, бойитиш ишлари улар нутқини ўстириш асосида олиб борилиши лозим. [4.].

Шу нарса диққатга сазоворки, ҳамма мактабагача таълим муассасаларидаги мактаб ёшига тўлган болалар мактабдаги ўқишга баравар тайёр бўлавермайдилар. Айрим болалар мактабга келгач, янги шароитга тез киришиб кета олмайдилар. Уларда ўқиш учун қандайдир бир хусусият етишмаётгандек кўринади. Бу ўринда шундай бир савол туғилади. Болаларни қай пайтда психологик жиҳатдан мактабдаги ўқишга тайёр деб ҳисоблаш мумкин? Айрим психологларнинг фикрича, бола мактабда ўқиши учун атрофдаги нарса ва ҳодисаларга доир анчагина тасаввурларга эга бўлиши ҳамда маълум даражада ақлий жиҳатдан ўсган бўлиши лозим. Бироқ ҳаётда шундай воқеалар учрайдики, анчагина тасаввур бойлигига эга бўлган ва ҳаттоки ёзиш ҳамда ўқишни биладиган болалар ҳам мактабдаги ўқишга тайёр бўлмайдилар. Улар мактаб ва ўқитувчининг талабларини бажара олмайдилар. Аксинча, айрим болалар етарли тасаввур бойлигига эга бўлмасалар ҳам, мактабда ўқиб кета оладилар.

Болаларда 7-8 ёшдан бошлаб шахсий онг таркиб топа бошлайди. Бу шундай ҳолларда кўринадики, болалар ўзлари яшаб турган ижтимоий муҳитдан ўз ўринларини белгилашга, катталар билан янада яқинроқ, янада тўлароқ муносабатлар системасини ўргатишга интиладилар. Мактабга чиқадиган болалар мактабга ўтишдан анча илгарийек мактаб ҳақида орзу қила бошлайдилар. Мактабнинг қандай эканини катталардан тез-тез суриштириб турадилар. Мактабга бориш вақтларини аниқ билишга ҳаракат қиладилар. Катта ёшдаги боғча болаларининг мактабга интилишлари ижтимоий муносабатлар системасидан янгини эгаллашга бўлган интилишларининг конкрет ифодасидир. [7.].

Мактаб ёшидаги болаларнинг психологик хусусиятлари

Кўрсаткичлар	7-8 ёш
Тафаккур	Мантиқий тафаккур элементлари кўргазмали- образли тафаккур асосида ривожланади

Нутқ	Ички нутқнинг ривожланиши
Билиш жарёнларининг ихтиёрийлиги	Ихтиёрийликнинг ҳаракат қилиш ва ўзлаштириш жараёнини концентратлаш сифатида шаклланишининг бошланиши
Физиологик таъсирчанлик	Индивидуал, кўпчиликда паст даражада
Билиш объекти	Предмет ва ҳодисалар ўртасидаги сабаб-оқибатли боғланиш
Билиш усуллари	Мустақил фаолият, катталар ва тенгдошлари билан билишга оид мулоқот
Эмоциялар	Олий ҳисларнинг ривожланиш.
Ўйин фаолияти	Узоқ ўйинли бирлашув; ўз хулқ-атворини ролга мувофиқ равишда мослаштира олиш кўникмаси

Етти ёшга тўлиш даври болаликнинг тугалланиши даврига тўғри келади. Худди ана шу даврдан бошлаб болаларда ўз-ўзини англаш таркиб топа бошлайди. Шунинг учун болаларнинг етти ёшга тўлган даврдан бошлаб тизимли равишда ўқишга бориши мақсадга мувофиқдир. К.Д.Ушинскийнинг фикрича, боланинг мактабдаги ўқиш фаолиятига тайёрлиги айрим психик жараёнларнинг тараққиёт даражаси билан эмас, балки бола шахсининг умумий тараққиёт даражаси билан аниқланади.

Шундай қилиб, боланинг мактабдаги ўқишга тайёрлиги шахснинг ижтимоий етуклик босқичларидан биридир. Лекин ижтимоий тараққиётнинг бундай етуклик босқичига бола ўз-ўзидан кўтарилмайди, уни бу босқичга таълим муассасасидаги ва оиладаги бутун таълим-тарбия жараёни кўтаради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Нишанова З.Т. Мустақил ижодий фикрлаш. –Т. Фан.2003.
2. Петровский. А.В. Ёш психология ва педагогик психология. М.1979
3. Фридман Л.М., Кулагина И.Ю. Психологический справочник учителя.- М.: Просвещение, 1991.
4. Юлдошев, У. Ю. (2019). Мусиқа уқитувчиси мутахассислигининг замонавий модели ва профессиограммаси. Современное образование (Узбекистан), (9 (82)), 47-53.

5. Юлдошев, У. Ю. (2017). Эксклюзивные свойства педагогической технологии в преподавании музыки. Молодой ученый, (22), 207-209.

6. Юлдошев, У. Ю. (2020). РОЛЬ АРТИКУЛЯЦИИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ МАКОМА. In АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 87-89).

7. Yuldoshev, U. (2018). Problems of Choosing Methods and Technologies in Musical Pedagogics. Eastern European Scientific Journal, (2).

8. Юлдошев, У. Ю. (2024). ОЛИЙ ПЕДАГОГИК МУСИҚА ТАЪЛИМИ ТИЗИМИДА МАҚОМ САНЪАТИ МАСАЛАСИ. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari, 30(2), 133-139.

9. Sheraliyevna, S. D., & Yuldoshevich, Y. U. (2024). LEVEL OF VOCAL SINGING PERFORMANCE OF SPECIALIZED SCHOOL STUDENTS WITH DISABILITIES. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 42(3), 141-146.

10. Yuldoshevich, Y. U. (2024). ТА'ЛИМ СИФАТИНИ ТА'МИНЛАШДА ОСЧИҚ ДАРСЛАРНИНГ О'РНИ. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 5(1), 223-226.